

KOPAONIČKA ŠKOLA
PRIRODNOG PRAVA
SLOBODAN PEROVIĆ

Universitas Iuris
Naturalis Copaonici

SUDSKI POSTUPAK - PRAVDA I PRAVIČNOST

Zbornik radova 35. Susreta
Kopaoničke škole prirodnog prava
Slobodan Perović

MEĐUNARODNA NAUČNA
KONFERENCIJA

Beograd, 2022. | Tom II

35.
godina

Projekti i publikacije Kopaoničke škole prirodnog prava predstavljaju poseban interes za UNESCO jer one nesumnjivo doprinose unapređenju ljudskih prava i jačanju Međunarodnog prava. Njihov cilj u potpunosti odgovara tekućem procesu reformi ljudskih prava u okviru sistema OUN.

(Iz obrazloženja Odluke UNESCO o dodeli pokroviteljstva Kopaoničkoj školi prirodnog prava od 6. juna 2005.)

KOPAONIČKA ŠKOLA PRIRODNOG PRAVA – SLOBODAN PEROVIĆ
KOPAONIK SCHOOL OF NATURAL LAW – SLOBODAN PEROVIĆ

Universitas Iuris Naturalis Copaonici

35. Susret

35th Meeting

**SUDSKI POSTUPAK
– PRAVDA I PRAVIČNOST
COURT PROCEEDINGS
– JUSTICE AND FAIRNESS**

Zbornik radova 35. Susreta Kopaoničke škole prirodnog prava

– Slobodan Perović

Proceedings of the 35th Meeting of Kopaonik School of Natural Law

– Slobodan Perović

MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

Kopaonik, 13. – 17. decembar 2022

Kopaonik, 13 - 17 December 2022

Tom II/Volume II

Beograd, 2022

SUDSKI POSTUPAK – PRAVDA I PRAVIČNOST
COURT PROCEEDINGS – JUSTICE AND FAIRNESS

Zbornik radova 35. Susreta Kopaoničke škole prirodnog prava – Slobodan Perović
Proceedings of the 35th Meeting of Kopaonik School of Natural Law – Slobodan Perović

Međunarodna naučna konferencija, 13. – 17. decembar 2022.
International Scientific Conference, 13 - 17 December 2022

Izdavač/Publisher

Kopaonička škola prirodnog prava – Slobodan Perović
Patrijarha Gavrila 12, Beograd

E-mail: office@kopaonickaskola.rs
www.kopaonikschool.org

Glavni i odgovorni urednik/Editor-in-Chief

JELENA S. PEROVIĆ VUJAČIĆ

Predsednik Kopaoničke škole prirodnog prava – Slobodan Perović
President of the Kopaonik School of Natural Law – Slobodan Perović

Sekretar/Secretary
Andrea Nikolić

Uređivački odbor/Editorial Board

Prof. dr Đorđe Đorđević, Prof. dr Nataša Delić, Dr Hajrija Mujović, Mr Gordana Petković, Prof. dr Edita Kastratović, Dr Božidar Otašević, Prof. dr Milan Škulić, Prof. dr Olga Cvejić-Jančić, Prof. dr Dobrosav Milovanović, Prof. dr Zoran Lončar, Dr Christa Jessel-Holst, Prof. dr Dragor Hiber, Akademik prof. dr Zoran Rašović, Prof. dr Nikola Mojović, Prof. dr Nina Planojević, Prof. dr Gordana Ilić-Popov, Akademik prof. dr Mirko Vasiljević, Dr Dragiša Slijepčević, Miroslav Nikolić, Jasminka Obućina, Dr Vladimir Čolović, Dr Mirjana Glintić, Prof. dr Jelena S. Perović Vujačić, Dr Thomas Meyer, Dr Nataša Hadžimanović, Akademik prof. dr Vitomir Popović, Prof. dr Stojan Dabić, Predrag Trifunović, Prof. dr Ljubinka Kovačević, Dimitrije Milić, Prof. dr Sanja Danković Stepanović, Dr Đorđe Krivokapić, Andrea Nikolić, Prof. dr Gordana Stanković, Prof. dr Rodoljub Etinski, Akademik prof. dr Radovan Vukadinović, Dr Jelena Vukadinović Marković, Prof. dr Gordana Vukadinović, Prof. dr Saša Bovan, Prof. dr Vladan Petrov

Međunarodni naučni odbor/International Scientific Committee

Xavier Blanc-Jouvan (Professor emeritus at the University of Paris I Panthéon-Sorbonne, France), Rajko Kuzmanović (President of the Academy of Sciences and Arts of Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina), Prof. dr Gian Antonio Benacchio (University of Trento, Italy), Prof. dr Francesca Fiorentini (University of Trieste, Italy), Zoran Rašović (Montenegrin Academy of Sciences and Arts, Montenegro), Vlado Kambovski (Macedonian Academy of Sciences and Arts, North Macedonia), Prof. dr Aleksandra Maganić (Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia), Dr Mateja Durovic (King's College London, UK).

Kompjuterska obrada/Pre-print
Miodrag Panić

Dizajn korica/Cover design
Uroš Živković

Tiraž/Number of Copies: 500

Štampa/Print
FUTURA, Novi Sad

ISBN-978-86-81956-11-3 (serija) / ISBN-978-86-81956-13-7

Radovi u ovom Zborniku podležu anonimnoj recenziji od strane dva recenzenta. Ocene iznesene u člancima objavljenim u ovom Zborniku lični su stavovi njihovih autora i ne izražavaju stavove uredništva ni institucija u kojima su autori zaposleni. Svi radovi u ovom Zborniku se objavljuju po pozivu, a njihovi autori imaju svojstvo pozvanih predavača na konferenciji.

TREĆA KATEDRA

PRAVO NA IMOVINU

Opšta pitanja/Kodifikacije; Svojina i druga stvarna prava; Svojina i nasleđe; Ugovor i odgovornost za štetu; Porezi; Privredna društva; Osiguranje; Međunarodni privredni ugovori/Arbitraža; Radni odnosi; Banke i bankarski poslovi

DIJANA MARKOVIĆ-BAJALOVIĆ

SPORNA PITANJA IZVRŠENJA STRANIH SUDSKIH ODLUKA

Zakoni kojima se uređuje izvršni postupak u Srbiji počev od 2000. godine pa sve do danas omogućuju sprovođenje prinudnog izvršenja na osnovu strane sudske odluke, pri čemu se o priznanju strane sudske odluke odlučuje kao o prethodnom pitanju. Zakonom o izvršenju i obezbeđenju iz 2015. godine izmenjen je izvršni postupak sa ciljem da se učini efikasnijim i omogući izvršnim poveriocima da lakše ostvare svoja prava. Zakonodavac nije vodio računa o specifičnostima izvršnog postupka koji se vodi na osnovu strane sudske odluke. To je imalo za posledicu da se dozvoljava izvršenje strane sudske odluke iako odluka o njenom priznanju nije postala pravnosnažna. U radu autorka analizira postupak izvršenja strane sudske odluke prema ZIO, poredeći ga sa pravilima postupka predviđenih Zakonom o rešavanju sukoba zakona, te pravima pojedinih država članica EU i država okruženja. Analizirana su i rešenja Brisel I uredbe i Haške konvencije o priznanju i izvršenju stranih sudskih odluka iz 2019. godine. Autorka se zalaže za propisivanje posebnog postupka za priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka, pri čemu bi se podjednako vodilo računa o zaštiti interesa poverioca i dužnika.

Ključne reči: izvršenje strane sudske odluke, Brisel I uredba, Haška konvencija o priznanju i izvršenju stranih sudskih odluka iz 2019

U V O D

Strane sudske odluke proizvode dejstvo u Republici Srbiji ukoliko su priznate u postupku i pod uslovima propisanim međunarodnim ugovorima i domaćim zakonima. Kada je reč o domaćim izvorima prava, uslove i postupak priznanja i izvršenja

Prof. dr Dijana Marković-Bajalović, redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu, e-mail: dijana.markovicbajalovic@pravnofakultet.edu.rs.

stranih sudskih odluka uređuje Zakon o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja (dalje: ZMPP)¹ i Zakon o izvršenju i obezbeđenju (dalje: ZIO)². Srbija je potpisnica nekoliko multilateralnih konvencija koje uređuju, između ostalog, i pitanja priznanja i izvršenja stranih sudskih odluka. Pretežno je reč o konvencijama zaključenima u materiji porodičnih odnosa. Više bilateralnih ugovora o međunarodnoj pravnoj pomoći i priznanju i izvršenju stranih sudskih odluka koje je zaključila bivša Jugoslavija, odnosno Srbija, nakon raspada Jugoslavije, uređuju uslove i, u manjoj meri, postupak priznanja i izvršenja stranih sudskih odluka.³

Od međunarodnih izvora prava koji još uvek ne obavezuju Srbiju, vredno je pomenuti Uredbu EU o nadležnosti i priznanju i izvršenju stranih presuda u građanskim i trgovačkim stvarima – Brisel I uredba.⁴ U procesu harmonizacije zakonodavstva sa pravom EU potrebno je da se domaće pravo uskladi sa njenim odredbama. Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu izradila je Konvenciju o priznanju i izvršenju stranih presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima, koja je usvojena 2019. godine.⁵ Budući da je Evropska unija pristupila ovoj konvenciji i obavezuje sve njene države članice izuzev Danske, njena rešenja su od interesa za pravo Srbije, nezavisno od stava koji će naša država zauzeti u pogledu njene ratifikacije.

Strane odluke koje su prošle postupak priznanja izjednačuju se po svom dejstvu sa domaćim sudskim odlukama.⁶ One se mogu prinudno izvršiti, biti osnov

¹ Službeni list SFRJ, br. 43/82 i 72/82 – ispr., Službeni list SRJ, br. 46/96 i Službeni glasnik RS, br. 46/2006 – dr. zakon.

² Službeni glasnik RS, br. 106/2015, 106/2016 – aut. tumačenje, 113/2017 – aut. tumačenje i 54/2019.

³ V. Slavko Đorđević, „Kratak osvrt na Hašku konvenciju o priznanju i izvršenju stranih sudskih odluka u građanskim ili trgovačkim stvarima“, *Usklađivanje pravnog sistema Srbije sa standardima Evropske unije*, Kragujevac, 2021, 218.

⁴ Regulation (EU) 11215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast), OJ L 351, 20.12.2012.

⁵ Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters, tekst Konvencije dostupan na <https://assets.hcch.net/docs/806e290e-bbd8-413d-b15e-8e3e1bf1496d.pdf>.

Konvencija stupa na snagu 1. septembra 2023 godine, godinu dana nakon što najmanje dve potpisnice ratifikuju konvenciju, u skladu sa čl. 28 Konvencije. Evropska unija pristupila je Konvenciji avgusta 2022. godine. Ukrajina je takođe ratifikovala Konvenciju, čime je ispunjen uslov stupanja na snagu.

⁶ Čl. 86. st. 1 ZMPP. V. i Tibor Varadi, Bernadet Bordaš, Gašo Knežević, *Međunarodno privatno pravo*, Novi Sad, 2003.

za unošenje promena u knjigama građanskih stanja, imaju pravno dejstvo presuđene stvari, i dr. U domaćoj pravnoj teoriji pretežno su obrađivana pitanja pojma strane sudske odluke i uslova priznanja, dok je manje pažnje posvećeno postupku priznanja i izvršenja stranih sudskih odluka. Primećuje se, ipak, da je postupak podnormiran u domaćim zakonima,⁷ čime se može objasniti, iako ne i opravdati, nedovoljan interes domaće teorije za ovo pitanje.

POSTUPAK PRIZNANJA STRANE SUDSKE ODLUKE

ZMPP uređuje postupak priznanja i izvršenja stranih sudskih i arbitražnih odluka u članu 101, uređujući mesnu nadležnost, ovlašćenja suda, redovni pravni lek i mogućnost rešavanja o priznanju strane sudske odluke u drugom sudskom postupku kao o prethodnom pitanju.

Prema ZMPP, postupak priznanja je poseban postupak, u kome se sud ograničava na ispitivanje postojanja uslova za priznanje propisanih u čl. 86–100 tog zakona. ZMPP nije rešio pitanje da li se postupak priznanja vodi kao parnični ili vanparnični postupak? Domaća pravna teorija većinom je zauzela stanovište da se postupak priznanja strane sudske odluke vodi kao vanparnični postupak,⁸ pri čemu se radi o nepravoj vanparničnoj stvari, jer postoji suprotstavljeni interes stranaka u postupku.⁹ Ovo mišljenje dele i sudovi. Vrhovni sud Srbije decidno se izjasnio o karakteru postupka za priznanje strane sudske odluke u svojoj odluci iz 2008. godine: „Iz odredbe člana 101 stav 2 citiranog zakona (ZMPP, prim. aut), proizilazi da se radi o vanparničnom postupku, ali postupku koji je po svojoj prirodi kontradiktoran i koji bi trebalo da omogući strankama da se izjasne o okolnostima i dokazima relevantnim za ocenu osnovanosti predloga za priznanje strane sudske odluke.“¹⁰

ZMPP je predvideo da se o pitanju priznanja strane sudske odluke može rešavati kao o prethodnom pitanju u drugom sudskom postupku, ali samo sa dejstvom za taj postupak.¹¹ Na primer, u sporu u kojem tužioci – majka i dete – traže od

⁷ Maja Stanivuković, Mirko Živković, *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 2013, 69.

⁸ M. Stanivuković, M. Živković, op. cit., 444; T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, op. cit., 548.

Pak se ne izjašnjava izričito o kakvoj vrsti postupka je reč, ali navodi da u postupku nema usmene rasprave, da se sud ograničava samo na ispitivanje zakonskih uslova, da nije dopušteno raspravljavanje o činjeničnom stanju, te da sud donosi odluku u vidu rešenja. Odatle se može zaključiti da je i ovaj autor naginjao stavu da se radi o vanparničnom postupku. Milan Pak, *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 1983, 205–206.

⁹ Aleksandar Jakšić, *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2007, 719–720.

¹⁰ Gž 60/07, 29. 5. 2008.

¹¹ Čl. 101. stav 5 ZMPP.

tuženog da im plaća izdržavanje, pozivajući se na presudu stranog suda kojom je utvrđeno očinstvo tuženog, tuženi može osporiti tužbeni zahtev, ističući prigovor da nisu ispunjeni uslovi za priznanje strane presude. Da bi rešio o zahtevu tužilaca, sud mora prethodno da utvrdi da li su ispunjeni uslovi za priznanje strane sudske presude. Presuda stranog suda je jedna od činjenica na kojoj domaći sud zasniva svoju odluku. Međutim, sud neće odluku o priznanju unositi u dispozitiv presude kojom rešava o glavnoj stvari – zahtevu za izdržavanje. Ovo stoga, što kada sud rešava o nekom pravnom pitanju koje je od prejudicijelnog značaja za rešenje glavne stvari, njegov stav o tom pitanju predstavlja samo podlogu za rešenje glavne stvari.¹² Sud svoj stav o prethodnom pitanju stoga ne unosi u dispozitiv presude, već ga iznosi u obrazloženju, koje nije zahvaćeno pravnosnažnošću.¹³ Ovakvo stanovište zauzeo je i naš zakonodavac u članu 12 Zakona o parničnom postupku (dalje: ZPP):¹⁴

„Ako odluka zavisi od prethodnog rešenja pitanja da li postoji neko pravo ili pravni odnos, a o tom pitanju još nije doneo odluku sud ili drugi nadležni organ (prethodno pitanje), sud može sam da reši to pitanje ako posebnim propisima nije drugačije predviđeno. Odluka suda o prethodnom pitanju ima pravno dejstvo samo u parnici u kojoj je to pitanje rešeno.“

Od navedenog zakonskog pravila postoje izuzeci. Pod određenim uslovima, o prethodnom pitanju rešavaće se u dispozitivu presude. Tako, tužilac može incidentalnim tužbenim zahtevom tražiti od suda da reši o prethodnom pitanju. Drugo, tuženi može u istoj parnici podneti protivtužbu koja će sadržati zahtev da se reši o prejudicijelnom pitanju.¹⁵ Treće, sud može na svoju inicijativu, međupresudom rešiti prethodno pitanje.¹⁶

REŠAVANJE O PRIZNANJU STRANE SUDSKE ODLUKE U IZVRŠNOM POSTUPKU

ZMPP dopušta, iako nemošto, da se o priznanju strane sudske odluke odlučuje i u izvršnom postupku. U skladu sa čl. 96 ZMPP, na izvršenje strane sudske odluke primenjuju se odredbe čl. 87–93 ZMPP, kojima se propisuju formalnopravni

¹² Siniša Triva, *Građansko procesno pravo*, Zagreb, 1983, 72–73.

¹³ *Ibidem*, 502–503.

¹⁴ *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 49/2013 – odluka US, 74/2013 – odluka US, 55/2014, 87/2018 i 18/2020.

¹⁵ A. Jakšić, op. cit., 481; Vesna Rakić-Vodinelić, *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2015, 344; Marija Salma, „Zahtev za utvrđenje u toku parnice (incidentni zahtev)“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, 2006, br. 3, 263–273.

¹⁶ V. Rakić-Vodinelić, op. cit., 344–345.

i materijalnopravni uslovi priznanja. Podnosilac zahteva za izvršenje strane sudske odluke, pored potvrde nadležnog stranog suda ili drugog organa o pravnosnažnosti sudske odluke, dužan je da podnese i potvrdu o izvršnosti te odluke po pravu države u kojoj je donesena. Navedene odredbe otvaraju prostor da poverilac, čije pravo je utvrđeno pravnosnažnom i izvršnom stranom sudskom odlukom, preskoči postupak priznanja i neposredno pokrene postupak izvršenja. Sud nadležan za izvršenje je dužan da, pored uslova za izvršenje, ceni i ispunjenost uslova za priznanje strane sudske odluke po službenoj dužnosti.¹⁷

Direktno pokretanje izvršnog postupka na osnovu strane pravnosnažne izvršne isprave opravdano je razlozima efikasnosti. Ono favorizuje poverioca, kome je olakšana naplata potraživanja ili prinudno ostvarenje drugih njegovih prava. Ovo samo pod uslovom da su prava izvršnog dužnika u dovoljnoj meri zaštićena u izvršnom postupku. Načelo efikasnosti ne sme biti samo sebi cilj. Zakonska rešenja kojima se postupak čini efikasnijim, ne smeju dovesti osnovne principe građanskog sudskog postupka, među kojima su pravičnost, jednakost i ravnopravnost stranaka, princip izjašnjavanja stranaka, i dr.¹⁸

Nedoumice koje su praksi postojale oko vođenja izvršnog postupka na osnovu odredaba ZMPP, otklonjene su Zakonom o izvršnom postupku iz 2000. godine (dalje: ZIP).¹⁹ Članom 12 ZIP bilo je propisano da se izvršenje odluke stranog suda može odrediti i sprovesti ako odluka ispunjava zakonom propisane uslove za priznanje. ZIP nije propisao posebna pravila izvršnog postupka koji se pokreće na osnovu odluke stranog suda, već se postupak vodio po opštim pravilima. Poverilac bi podnosio predlog za izvršenje, o kome je odlučivao sud rešenjem, bez prethodnog saslušanja poverioca i dužnika. Prema odredbama ZIP, rešenje kojim sud usvaja predlog za izvršenje ne mora imati obrazloženje. Sud je donosio rešenje koje se dostavljalo predlagraču izvršenja i izvršnom dužniku. Na ovo rešenje dužnik je mogao izjaviti prigovor, iz razloga propisanih čl. 51. st. 1 ZIP koji sprečavaju izvršenje. ZIP nije propisivao da se protiv rešenja o izvršenju doneto na osnovu strane sudske odluke može izjaviti prigovor iz razloga propisanih ZMPP, ali je teorija zauzela stav da uslovi za priznanje strane sudske odluke propisani čl. 87–95 ZMPP predstavljaju razloge koji sprečavaju izvršenje u smislu čl. 51 ZIP.²⁰

¹⁷ T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, op. cit., 551.

¹⁸ Gordana Stanković, Marijana Dukić-Mijatović, „Princip efikasnosti u građanskom sudskom postupku i vladavina prava“, *Zbornik radova sa međunarodnim učešćem „Pravo i društvena stvarnost“*, Kosovska Mitrovica, 2014, 35.

¹⁹ *Službeni list SRJ*, br. 28/2000, 73/2000 i 71/2000.

²⁰ T. Varadi *et al.*, op. cit., 551.

Nakon što bi se prigovor dostavio poveriocu na izjašnjenje, sud je zakazivao ročište i donosio rešenje po prigovoru.

Zakon o izvršenju i obezbeđenju iz 2011. godine (dalje: ZIO 2011),²¹ popunio je određene pravne praznine iz ZIP-a kada je reč o izvršenju stranih sudskih odluka. Prema ZIO 2011, strana izvršna isprava izvršava se na isti način i u istom postupku kao i domaća izvršna isprava,²² ako glasi na privatnopravno potraživanje i ako je prethodno priznata pred domaćim sudom. Izvršni poverilac može pokrenuti postupak izvršenja pred nadležnim sudom u RS i na osnovu strane izvršne isprave koja nije prethodno priznata pred domaćim sudom, u kom slučaju o priznanju te isprave sud odlučuje kao o prethodnom pitanju. U tom slučaju, sud koji sprovodi izvršenje razmatra zakonske smetnje za priznanje o kojima se vodi računa po službenoj dužnosti. Prigovor protiv rešenja donetog u postupku za izvršenje strane isprave koja nije prethodno priznata od strane domaćeg suda, mogao se izjaviti i zbog toga što nisu ispunjeni zakonom propisani uslovi za priznanje strane izvršne isprave. ZIO 2011 propisao je i isprave koje izvršni poverilac podnosi ukoliko izvršenje predlaže na osnovu strane izvršne isprave. On je morao priložiti stranu izvršnu ispravu u originalu ili overenom prepisu, prevedenu na jezik koji je u službenoj upotrebi u sudu, zajedno sa dokazom o njenoj pravnosnažnosti, odnosno izvršnosti, po pravu zemlje čija je izvršna isprava u pitanju.²³

Odgovarajuće rešenje zadržao je i Zakon o izvršenju i obezbeđenju iz 2015. godine, uz određene propuste. Tako, ZIO iz 2015. nije propisao isprave koje izvršni poverilac podnosi uz predlog za izvršenje na osnovu strane izvršne isprave. Novi ZIO je skratio rok za donošenje rešenja o izvršenju na osnovu strane sudske odluke. ZIO 2011 predviđao je poseban rok od 30 dana u kom je sud bio dužan da odluči o predlogu za izvršenje, ukoliko je taj predlog podnet zajedno sa predlogom za priznanje strane sudske odluke.²⁴ ZIO 2015 više ne predviđa poseban rok. Rešenje o izvršenju uvek se mora doneti u roku od osam dana od dana prijema predloga.²⁵

U ZIO 2015 izmenjena su i pravila o dostavljanju. Rešenje o izvršenju dostavlja se na adresu sedišta ili adresu za prijem pošte pravnog lica, odnosno adresu prebivališta ili boravišta fizičkog lica. Dostava se vrši samo jednom. Ukoliko dostavljanje ne uspe, rešenje se u roku od tri dana objavljuje na elektronskoj oglasnoj tabli suda. Nakon isteka roka od osam dana od isticanja na elektronskoj oglasnoj

²¹ *Službeni glasnik RS*, br. 31/2011 i 99/2011 – dr. zakon.

²² Čl. 21. stav 2 ZIO.

²³ Čl. 21. st. 1 ZIO 2011.

²⁴ Čl. 7. st. 2 ZIO 2011.

²⁵ Čl. 64. st. 1 ZIO 2015.

tabli, smatra se da je dostava izvršena.²⁶ Navedene odredbe su veoma stroge, posebno kada je reč o izvršnim dužnicima – fizičkim licima, jer se lako može dogoditi da zbog odsustva iz mesta prebivališta i nepoznavanja novih pravila o dostavljanju ne saznaju blagovremeno za dostavu i propuste rok za izjavljivanje pravnog leka.

Pozitivan pomak koji je ZIO 2015 načinio u odnosu na postupak prema ZIO 2011 jeste da o žalbi na rešenje o izvršenju odlučuje drugostepeni sud.²⁷ Prema ranijem zakonskom rešenju, na rešenje o izvršenju ulagao se prigovor o kojem je odlučivalo veće prvostepenog suda. U izvršnom postupku nisu dozvoljeni revizija niti ponavljanje postupka.²⁸

Opisano zakonsko rešenje u praksi može da izazove (i već izaziva) niz problema i ugroziti ostvarivanje prava na pravično suđenje propisano članom 6 Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Naša je polazna premisa da je tretiranje pitanja priznanja strane sudske odluke u izvršnom postupku kao prethodnog pitanja, bez detaljnog propisivanja posebnih pravila postupka priznanja strane sudske odluke u izvršnom postupku, pogrešno. Ovakvo rešenje vodi nizu nelogičnosti kojima se vređaju osnovna procesna prava izvršnog dužnika, zarad efikasnosti izvršnog postupka. Koncept izvršenja strane sudske odluke u ZIP-u zanemaruju odredbu čl. 86. stav 1 ZMPP, koja propisuje da se strana sudska odluka izjednačuje sa domaćom i proizvodi pravno dejstvo samo ako je *prethodno* prizna domaći sud. Prema rešenju ZIP-a, odluka suda postaje izvršna pre nego što je odluka domaćeg suda o njenom priznanju postala pravnosnažna i priznato njeno dejstvo u domaćem pravnom poretku. Ovakvim zakonskim rešenjem vređa se suverenitet domaće države, jer strane sudske odluke imaju jaču pravnu snagu nego domaće odluke. One, naime, postaju izvršne pre pravnosnažnosti odluke o njihovom priznanju.

Štaviše, ako izvršni sud ne odluči o priznanju strane sudske odluke u dispozitivu rešenja, priznanje strane sudske odluke nikada ne može zadobiti dejstvo pravnosnažnosti. Pitanje priznanja strane sudske odluke predstavlja glavno pitanje u postupku koji se vodi radi izvršenja te iste odluke, jer se izvršavanjem sudske odluke u najvećoj meri iscrpljuje njeno dejstvo. Pitanje priznanja strane sudske odluke u izvršnom postupku je prethodno pitanje samo u pogledu redosleda radnji koje izvršni sud preduzima, jer sud najpre mora priznati stranu sudska odluku kako bi bio u prilici da odlučuje o njenom izvršenju. Priznanje strane sudske odluke je jedna od premisa na kojoj počiva odluka o izvršenju. Međutim, u procesnopravnom

²⁶ Čl. 36. st. 1 i 2 ZIO 2015.

²⁷ Čl. 78 ZIO 2015.

²⁸ Čl. 27 ZIO 2015.

smislu ovo pitanje ne može imati tretman prethodnog pitanja, već se o njemu i u izvršnom postupku mora odlučivati kao o glavnom pitanju, tj. izreka o priznanju strane sudske odluke mora se uneti u dispozitiv rešenja.

U protivnom, odredbe ZMPP kojima se uređuju dejstvo odluke stranog suda, uslovi i postupak priznanja strane sudske odluke gube smisao. U nastavku ovog rada objasnićemo razlike između postupka priznanja strane sudske odluke koji se vodi kao glavni postupak po odredbama ZMPP i postupka izvršenja strane sudske odluke prema odredbama ZIO, u kome se o priznanju odlučuje kao o prethodnom pitanju, te ukazati na uporednopravna rešenja.

RAZLIKE U POSTUPKU PRIZNANJA I IZVRŠENJA PREMA ZMPP I ZIO

U postupku priznanja strane sudske odluke koji se vodi kao vanparnični postupak obezbeđeno je pravo na odbranu time što sud dostavlja predlog za priznanje protivniku predlagača pre nego što preduzme dalje radnje u postupku i ostavlja mu rok za izjašnjenje. Postupak se smatra započetim tek kada je inicijalni akt dostavljen suprotnoj strani.²⁹ Propuštanje suda da omogući protivniku predlagača da se izjasi predstavlja bitnu povredu postupka. U vanparničnom postupku, rasprava nije obavezna. Sud odlučuje o zahtevima učesnika na osnovu rasprave na ročištu samo u slučajevima kad je to izričito određeno zakonom, ili kad oceni da je održavanje ročišta potrebno radi razjašnjenja ili utvrđivanja odlučnih činjenica ili smatra da je zbog drugih razloga održavanje ročišta celishodno. Izostanak pojedinih učesnika sa ročišta ne sprečava sud da dalje postupa. Saslušanje učesnika u postupku može se izvršiti i u odsustvu drugih učesnika.³⁰ Prema stavu Evropskog suda za ljudska prava, rasprava pred sudom nije nužan element prava na pravično suđenje. Ona može izostati ukoliko postoje okolnosti koje to opravdavaju.³¹

U izvršnom postupku, sud donosi rešenje na osnovu predloga izvršnog poverioca bez prethodnog obaveštavanja izvršnog dužnika, što je izuzetak od pravila opšteg građanskog postupka. Tek nakon što sud donese rešenje, ono se dostavlja dužniku putem javnog izvršitelja, zajedno sa kopijom isprava potrebnih da se sprovede izvršenje.³² Takvo rešenje je izvršno, iako dužnik prethodno nije imao priliku

²⁹ Čl. 2 Zakona o vanparničnom postupku, *Službeni glasnik SRS*, br. 25/82 i 48/88 i *Službeni glasnik RS*, br. 46/95 – dr. zakon, 18/2005 – dr. zakon, 85/2012, 45/2013 – dr. zakon, 55/2014, 6/2015, 106/2015 – dr. zakon i 14/2022, dalje: ZVP, u vezi sa čl. 5. i čl. 203. st. 1 ZPP.

³⁰ Čl. 11 ZVP.

³¹ *Allan Jacobson v. Sweden (No. 2)*, 19. 2. 1998, ECHR Reports 1998-I, par. 46.

³² Čl. 70. stav 1 ZIO.

da dobije uvid u sadržinu predloga za izvršenje, kao ni dokaze kojima izvršni povetilac dokazuje ispunjenost uslova za priznanje iz ZMPP-a. Izvršnom sudu je praktično nemoguće da bez prethodnog izjašnjenja dužnika o ispunjenosti uslova za priznanje strane sudske odluke ceni ispunjenost svih uslova propisanih ZMPP, pri čemu on ima na raspolaganju rok od svega osam dana da utvrdi ispunjenost uslova i donese rešenje. Tako, na primer, sud ne može znati da li je u Srbiji već doneta pravnosnažna odluka o istoj stvari između istih stranaka, ili je ranije pokrenuta parnica koja još uvek teče (prigovor litispendencije).³³ Isto tako, sud ne može znati da li je u u postupku pred stranim sudom bilo nepravilnosti, zbog kojih je dužniku onemogućeno da učestvuje u postupku. Ovaj uslov sud preispituje samo povodom prigovora dužnika, koji taj prigovor ne može istaći pre donošenja rešenja o izvršenju.³⁴ Slična je situacija i sa uslovom uzajamnosti, koja se po zakonu pretpostavlja, pa će sud preispitivati ovaj uslov samo ako dužnik tvrdi da nema uzajamnosti sa državom porekla odluke.³⁵ Na uslov javnog poretka sud bi morao da pazi po službenoj dužnosti, ali u praksi su male šanse da sud uoči eventualne povrede javnog poretka, pogotovu one procesne prirode, koje po pravilu ne može saznati čitanjem obrazloženja strane odluke.

ZIO 2015 nije posebno propisao elementa sadržine rešenja koje se donosi u postupku izvršenja na osnovu strane izvršne isprave. To u praksi ima za posledicu da se rešenje o izvršenju na osnovu strane izvršne isprave donosi bez obrazloženja, sa osloncem na član 33 ZIO, koji propisuje da rešenje o izvršenju ne mora biti obrazloženo. Šta više, sudovi praktikuju da, umesto donošenja rešenja o izvršenju u pismenoj formi, na poleđinu predloga za izvršenje samo stave pečat o izvršnosti. Opravdanje za ovakvo postupanje je kratak rok za donošenje rešenja o izvršenju propisan ZIO. Međutim, ovim se dužniku uskraćuje pravo da dobije obrazloženu sudsku odluku. Kada je reč o domaćim izvršnim ispravama, može se braniti stav da se postupak izvršenja vodi, po pravilu, nakon što je domaći sud prethodno već vodio postupak u kome je pravnosnažno utvrđeno postojanje potraživanja ili nekog drugog građanskog prava. Međutim, kada domaći sud vodi postupak izvršenja na osnovu strane sudske odluke koja nije prethodno priznata, on ima obavezu da ceni da li su ispunjeni uslovi za priznanje, jer o tome domaći sudovi prethodno nisu imali priliku da se izjasne. Stoga smatramo da se oslobađanje od obaveze obrazloženja rešenja iz člana 33 ZIO ne može odnositi na rešenja koja se donose na osnovu strane izvršne isprave.

³³ Čl. 90. ZMPP.

³⁴ Čl. 88. st. 1 ZMPP.

³⁵ Čl. 92. st. 3 ZMPP.

Postupanje izvršnih sudova u praksi ima za posledicu da dužnik nema mogućnost da sazna na osnovu kojih dokaza i da li je uopšte sud cenio ispunjenost uslova za priznanje strane sudske odluke. Takvo postupanje bi se moglo opravdati da je u daljem toku postupka izvršnom dužniku obezbeđeno adekvatno pravo na odbranu. To, međutim, nije slučaj, jer dužnik ima pravo na žalbu koju mora izjaviti u kratkom roku od svega osam dana,³⁶ pri čemu je rešenje o izvršenju izvršno. U tom kratkom periodu on treba da izvrši uvid u spise suda i utvrdi koje dokaze je poverilac podneo uz svoj predlog za izvršenje, sastavi i podnese žalbu. Ovaj rok nije primeren, imajući u vidu činjenicu da je na dužnika prebačen teret dokazivanja da uslovi propisani ZMPP nisu ispunjeni. Tako, dužnik mora dokazivati da su postojele nepravilnosti u postupku donošenja strane sudske odluke koje su onemogućile njegovo učešće u postupku,³⁷ da je povređeno pravilo *ne bis in idem*,³⁸ da ne postoji uzajamnost sa državom porekla odluke,³⁹ ili da je dejstvo odluke suprotno domaćem javnom poretku.⁴⁰ Dokazi koje dužnik prilaže uz žalbu u izvršnom postupku su isključivo pismeni. Ako dužnik ne navede razloge za žalbu, činjenice i dokaze na kojima zasniva te razloge, sud koji je doneo rešenje o izvršenju odbaciće žalbu.⁴¹ Prvostepeni sud može, ako oceni da je žalba osnovana, žalbu izvršnog dužnika izjavljenu protiv rešenja o izvršenju usvojiti, ukinuti rešenje o izvršenju, obustaviti izvršenje u celini ili delimično i ukinuti sprovedene radnje.⁴²

U izvršnom postupku dužnik može tražiti od javnog izvršitelja da odloži izvršenje rešenja. Uslovi za odlaganje izvršenja su vrlo strogi. Izvršni dužnik se može koristiti ovim pravom samo jednom, pri čemu mora učini verovatnim da bi usled izvršenja pretrpeo nenadoknadivu ili teško nadoknadivu štetu, koja je veća od one koju bi zbog odlaganja pretrpeo izvršni poverilac, i ako odlaganje opravdavaju naročiti razlozi koje izvršni dužnik dokaže javnom ili po zakonu overenom ispravom. Izvršni poverilac može usloviti odlaganje polaganjem jemstva.⁴³

Drugo pravno sredstvo koje izvršnom dužniku stoji na raspolaganju je predlog za protivizvršenje koji se može podneti nakon što je izvršenje već sprovedeno.⁴⁴

³⁶ Čl. 25. st. 1 i čl. 73. st. 1 ZIO.

³⁷ Čl. 88 ZMPP.

³⁸ Čl. 90 ZMPP.

³⁹ Čl. 92 ZMPP.

⁴⁰ Čl. 91 ZMPP.

⁴¹ Čl. 75. st. 1 ZIO.

⁴² Čl. 77a st. 1 ZIO.

⁴³ Čl. 122 ZIO.

⁴⁴ Čl. 113 ZIO.

Ovo pravno sredstvo nije delotvoran pravni lek u postupcima izvršenja koji se vode na osnovu strane sudske odluke. Osnovana je pretpostavka da strani poverilac u najvećem broju slučajeva ono što je primio po osnovu izvršenja (npr. novac, pokretne stvari) izneo sa teritorije Republike Srbije i da nema drugu imovinu na kojoj bi se moglo sprovesti protivizvršenje. Sporno je i pitanje međunarodne nadležnosti domaćeg suda da odlučuje u postupku protivizvršenja protiv poverioca koji ima sedište ili prebivalište u inostranstvu.

Treća mogućnost je da izvršni dužnik u parničnom postupku podnese tužbu za utvrđivanje nedozvoljenosti izvršenja na predmetu izvršenja.⁴⁵ U ovom postupku ne odlučuje se o osnovanosti potraživanja ili prava koje se ostvaruje izvršenjem, već samo o tome da li je izvršenje dozvoljeno na predmetu koji je poverilac odredio u svom predlogu. Pritom, ni ovaj postupak ne odlaže izvršenje rešenja.⁴⁶ Sledi da ni ovo pravno sredstvo ne predstavlja delotvoran pravni lek za izvršnog dužnika u postupku izvršenja koji se vodi na osnovu strane sudske odluke. Izvršni dužnik ne može osporavati ispunjenost uslova za priznanje strane sudske odluke propisanih ZMPP u postupku po tužbi za utvrđivanje nedozvoljenosti izvršenja.

U postupku za priznanje strane sudske odluke koji se vodi po odredbama ZMPP i ZVP položaj dužnika je znatno povoljniji. ZMPP predviđa duži rok za podnošenje žalbe protiv rešenja kojim je sud odlučio o priznanju strane sudske odluke – 15 dana od dana prijema rešenja.⁴⁷ Žalba u vanparničnom postupku ima suspenzivno dejstvo. Samo iz važnih razloga sud može odlučiti da žalba ne zadržava izvršenje rešenja.⁴⁸ Pored toga, u vanparničnom postupku, sud može odlučiti iz važnih razloga i da rešava po neblagovremeno podnetoj žalbi, ako se ne vređaju prava drugih lica koja se zasnivaju na donetom rešenju.⁴⁹

IZVRŠENJE STRANIH SUDSKIH ODLUKA U UPOREDNOM PRAVU

U većini evropskih zemalja prihvaćen je sistem ograničene kontrole stranih sudskih odluka, koji važi i u domaćem pravu. Sudovi se ograničavaju na ispitiivanje zakonom propisanih uslova priznanja i izvršenja, a nemaju pravo da preispituju sadržinu strane sudske odluke, izuzev u okvirima instituta javnog poretka.

⁴⁵ Čl. 111. st. 1 ZIO.

⁴⁶ Čl. 111. st. 2 ZIO.

⁴⁷ Čl. 101. st. 3 ZMPP.

⁴⁸ Čl. 20. st. 1 i 2 ZVP.

⁴⁹ Čl. 21. st. 3 ZVP.

Razlika je u tome što se u pravima pojedinih evropskih država strane sudske odluke priznaju po automatizmu. U tom smislu, nije potrebno voditi poseban postupak priznanja strane sudske odluke. Sporno može biti samo da li se stranoj sudskoj odluci priznaju ona dejstva koja ima u državi gde je nastala, ili dejstva koja ima domaća sudska odluka.⁵⁰ Međutim, ukoliko stranka želi da stranu sudsku odluku izvrši na teritoriji domaće države ona mora pokrenuti postupak koji se kolokvijalno naziva egzektivatura.

U nemačkom pravu, taj postupak se vodi prema pravilima parničnog postupka i pokreće se tužbom za izvršenje. U skladu sa paragrafom 722. stav 1 Zakona o parničnom postupku (*Zivilprozessordnung* – ZPO), odluka stranog suda je izvršna samo ukoliko je na osnovu tužbe za izvršenje utvrđena njena izvršnost. Uslovi za donošenje odluke o izvršenju strane sudske odluke jesu da je strana sudska odluka pravnosnažna po pravu države u kojoj je doneta i da ne postoje razlozi zbog kojih se može odbiti priznanje strane sudske odluke, propisani par. 328 ZPO.

Odgovarajuće važi i za francusko pravo. Postupak za dobijanje egzektivature vodi se prema pravilima parničnog postupka. Postupak je sumaran, a za odlučivanje je nadležan sudija pojedinac višeg suda (*Tribunal de Grande Instance*). Sud egzektivature se ograničava na ispitivanje pretpostavki za priznanje.⁵¹ Na presudu prvostepenog suda može se izjaviti žalba,⁵² ali i vanredni pravni lek. Francuski Kasacioni sud je rešavajući u postupku po vanrednom pravnom leku utvrdio pretpostavke priznanja strane sudske odluke koje važe u savremenom francuskom pravu i ukinuo raniju praksu revizije iz osnova, prema kojoj je sud imao pravo da ispituje zakonitost strane odluke i da je menja.⁵³

U slučaju *Cornelissen*⁵⁴ iz 2007. godine, Kasacioni sud je definisao tri uslova koje francuski sudovi proveravaju u postupku egzektivature strane odluke:

1. strani sud je bio nadležan da rešava prema pravilima francuskog prava;
2. strana sudska odluka je u skladu sa francuskim javnim poretkom u procesnom i materijalnom smislu;

⁵⁰ Hrvoje Sikirić, „Priznanje sudskih odluka prema Uredbi Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. godine o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 2012, br. 1–2, 294.

⁵¹ Thomas E. Carbonneau, „The French Exequatur Proceedings: The Exorbitant Jurisdictional Rules of Articles 14 and 15 (Code Civil) as Obstacles to the Enforcement of Foreign Judgments in France“, *Hastings International and Comparative Law Review*, Vol. 2, 1979, 311.

⁵² Čl. 543 francuskog Zakonika o građanskom postupku.

⁵³ *Munzer c. dame Jacoby-Munzer*, *La Semaine Juridique* [1964] J.C.P. II No. 13590, Jurisprudence (Casciv. Ire 7 jan. 1964).

⁵⁴ *Cornelissen*, *CasCiv.*, 20. 2. 2007, 05-14082,

3. strana odluka nije doneta kao posledica izigravanja zakona (*forum shopping*). Navedeni uslovi moraju biti kumulativno ispunjeni.

U pravima zemalja jugoistočne Evrope, strana sudska odluka ne proizvodi dejstvo na teritoriji domaće države ukoliko nije priznata od strane domaćeg suda. Kada je reč o državama nastalim na prostoru bivše SFRJ, preuzeta su rešenja Zakona o rešavanju sukoba zakona iz 1982. godine u pogledu dejstva strane sudske odluke i uslova priznanja. Međutim, te odredbe dopunjuju se pravilima kojima se precizira postupak izvršenja strane sudske odluke.

Tako, u Severnoj Makedoniji, postupak izvršenja na osnovu odluke stranog suda moguće je voditi isključivo ako je sud te države priznao stranu sudska odluku u postupku propisanom članovima 161–171 Zakona o međunarodnom privatnom pravu iz 2020. godine.⁵⁵

U Albaniji, strane sudske odluke izvršavaju se po istoj proceduri kao i domaće, ali uz uslov prethodnog priznanja, o čemu odlučuje apelacioni sud.⁵⁶

Bugarska je prilikom stupanja u članstvo EU reformisala svoj građanski sudski postupak. U pogledu postupka izvršenja strane sudske odluke, usvojeno je rešenje koje je suprotno od onog važećem u srpskom pravu. Postupak izvršenja strane sudske odluke u bugarskom pravu je inherentan postupku priznanja. Akt o izvršenju strane sudske odluke donosi se nakon što sud odluči o njenom priznanju, pri čemu je isti sud nadležan za odlučivanje o priznanju strane sudske odluke i donošenje akta kojim se dozvoljava izvršenje. To može biti i drugostepeni sud, ako je preinačio odluku prvostepenog suda i odlučio da prizna stranu sudska odluku. Sud neće izdati akt kojim se dozvoljava izvršenje strane sudske odluke poveriocu sve dok odluka o priznanju ne postane pravnosnažna.⁵⁷ Ovakav postupak predviđen je iz dva razloga. Prvi je da se time sprečava da strana sudska odluka proizvodi dejstvo na bugarskoj teritoriji pre nego što je uvedena u bugarski pravni poredak. Drugo, sudija koji odlučuje o priznanju i donosi akt kojim se dozvoljava izvršenje

⁵⁵ Čl. 173 Zakona o međunarodnom privatnom pravu Severne Makedonije, *Službeni vesnik na SRM*, br. 32/2020. V. takođe: Ilija Rumenov, „Nacionalni izveštaj: Republika Severna Makedonija“, GIZ, *Prekogranično priznanje i izvršenje stranih sudskih presuda u Jugoistočnoj Evropi iz perspektive Haške konvencije iz 2019. godine o sudskim presudama*, 2021, 163.

⁵⁶ Aida Gugu Bushati, „Nacionalni izveštaj: Albanija“, GIZ, *Prekogranično priznanje i izvršenje stranih sudskih presuda u Jugoistočnoj Evropi iz perspektive Haške konvencije iz 2019. godine o sudskim presudama*, 31, 34.

⁵⁷ Čl. 405. st. 4 Graždanski procesualen kodeks, na snazi od 1. 3. 2008. Tekst Zakonika sa izmenama i dopunama zaključno sa 2017. godinom dostupan na <https://wipolex.wipo.int/en/text/577802>.

stara se o tome da se strana sudska odluka preformuliše u skladu sa institutima i terminologijom domaćeg prava, kako bi se ona mogla izvršiti.⁵⁸

PRIZNANJE I IZVRŠENJE STRANIH SUDSKIH ODLUKA PREMA BRISEL I UREDBI

Ukoliko je država porekla sudske odluke članica EU i traži se njeno izvršenje na teritoriji druge države članice, primenjuju se pravila Brisel I uredbe. Brisel I uredba uređuje postupke priznanja i izvršenja kao odvojene postupke. Ona polazi od principa automatskog priznanja odluka donetih u jednoj državi članici na teritoriji druge države članice, propisujući u članu 36. stav 1: „Presuda doneta u državi članici biće priznata u drugim država članicama bez zahteva posebne procedure.“ Automatsko priznanje suštinski znači da se teret dokaza da nisu ispunjeni uslovi za priznanje prebacuje na stranu koja se protivi priznanju. Ukoliko jedna strana želi da upotrebi odluku suda druge države članice u nekom sudskom postupku, ona ne mora da prethodno pokreće poseban postupak za priznanje te odluke.⁵⁹ Druga strana u postupku može izneti razloge zbog kojih smatra da priznanje odluke treba odbiti i podneti dokaze za to. U takvom slučaju, sud će o priznanju strane odluke odlučiti kao o prethodnom pitanju.

Lice koje ima pravni interes može tražiti da se donese odluka da nema osnova da se odbije priznanje iz razloga navedenih u članu 45, a po proceduri koja je propisana u Odeljku 3, Pododeljak 2 Glave III Uredbe.⁶⁰ Na primer, poverilac može imati interes da se prizna odluka suda druge države članice kojom je utvrđeno njegovo potraživanje prema dužniku, kako bi prebio svoje potraživanje sa dužnikom. Odluka o priznanju ima deklaratorno dejstvo, te se njome ne umanjuje efekat automatskog priznanja.⁶¹

Postupak izvršenja strane sudske odluke prema Brisel I uredbi predviđa garancije i sredstva zaštite za lice protiv koga se izvršenje traži. Tom licu se u razumnom roku pre otpočinjanja izvršenja mora dostaviti sertifikat u formi i sa sadržinom propisanom Uredbom, zajedno sa presudom čije se izvršenje traži, izuzev ako je stranci presuda već prethodno dostavljena.⁶² Od obaveze prethodnog

⁵⁸ Petar Georgiev Bonchovski, „Enforcing Foreign Judgments – Principal Points from the Viewpoint of the Execution of the Right“, *Revista Misión Jurídica*, 2017, No. 12, DOI: <https://doi.org/10.25058/1794600X.143>, 34–35.

⁵⁹ H. Sikirić, op. cit., 305.

⁶⁰ Čl. 36. stav 2 Brisel I uredbe.

⁶¹ H. Sikirić, op. cit., 307.

⁶² Čl. 43 Brisel I uredbe.

dostavljanja sertifikata o izvršenju izuzete su samo odluke koje su odnose na mere obezbeđenja izvršenja sudske presude.

Lice protiv koga je izvršenje strane sudske odluke upereno, ima mogućnost da podnese zahtev da se odbije izvršenje odluke, pozivajući se na razloge za odbijanje priznanja definisane u članu 45 Brisel I uredbe.⁶³ Ti razlozi tiču se: 1) suprotnosti strane presude javnom poretku, 2) povredi prava odbrane, 2) povredi litispendencije i 4) povredi pravila o isključivoj nadležnosti i nadležnosti u sporovima iz ugovora o osiguranju, ugovora o radu i potrošačkih sporova, koja su propisana Uredbom. Protiv odluke suda koji je odlučio o zahtevu da se odbije izvršenje odluke nezadovoljna strana ima pravo žalbe.⁶⁴

Ukoliko je podnet zahtev za odbijanje priznanja, sud države u kojoj se izvršenje traži ima na raspolaganju više mogućnosti da spreči nastupanje štetnih posledica izvršenja strane sudske odluke pre nego što je odlučeno o njenom priznanju. Na zahtev protivnika izvršenja koji je podneo zahtev za odbijanje priznanja, sud može:

1. da ograniči postupak izvršenja samo na mere obezbeđenja;
2. da uslovi izvršenje davanjem obezbeđenja; ili
3. da prekine postupak izvršenja, u celini ili delimično.⁶⁵

IZVRŠENJE STRANIH SUDSKIH ODLUKA PREMA HAŠKOJ KONVENCIJI

Odredbe Haške konvencije o priznanju i izvršenju stranih sudskih odluka izazivaju dilemu da li je moguće voditi postupak izvršenja na osnovu strane sudske odluke neposredno, bez prethodnog priznanja. U nazivu Konvencije, nazivu Glave II i nazivima pojedinih članova (npr. čl. 5, 6 i 7), koristi se fraza „priznanje i izvršenje“, što upućuje na zaključak da je izvršenje vezano za priznanje. Međutim, u tekstu pojedinih članova govori se o priznanju *ili* izvršenju. Tako se u članu 12 propisuje da strana koja traži priznanje ili podnosi zahtev za izvršenje treba da podnese određena dokumenta. U članu 13 određuje se da se postupak priznanja, utvrđivanje izvršnosti ili registracija izvršenja, te izvršenje presude uređuju nacionalnim propisima, iz čega se da zaključiti da su redaktori konvencije imali na umu zasebne postupke priznanja i izvršenja.

Konvencijom su propisuju isprave koje tražilac izvršenja (ili priznanja, zavisno od konkretnog slučaja), mora podneti. Značajno je da se Konvencijom određuje

⁶³ Čl. 46 Brisel I uredbe.

⁶⁴ Čl. 49 Brisel I uredbe.

⁶⁵ Čl. 44. st. 1 Brisel I uredbe.

obaveza podnošenja dokaza da je isprava kojom se započinje postupak uredno uručena stranci, u slučaju kada se traži priznanje ili izvršenje presude donete zbog izostanka.⁶⁶ Na ovaj način, umanjuje se mogućnost da se zahteva izvršenje presude koja je doneta uz povredu prava na učešće u postupku.

Haška konvencija nema apsolutni primat nad drugim međunarodnim ugovorima i nacionalnim propisima. Države potpisnice mogu primenjivati odredbe nacionalnog zakonodavstva ukoliko su povoljnije u odnosu na odredbe Konvencije.⁶⁷ Takođe, odredbe Konvencije ne utiču na primenu međunarodnih ugovora koji su zaključeni pre ili nakon zaključenja Konvencije.⁶⁸

UZAJAMNOST

Razlike u pogledu procedure priznanja i izvršenja stranih sudskih odluka otvaraju pitanje postojanja uzajamnosti između Srbije i drugih država. Sporno je, naime, da li postoji uzajamnost ukoliko zakonodavstvo Srbije predviđa znatno povoljniji postupak za izvršenje stranih sudskih odluka u poređenju sa većinom drugih država?

Bilateralni ugovori koje je Republike Srbija (ili njeni pravni prethodnici) potpisala sa drugim državama uspostavljaju diplomatski reciprocitet. Međutim, ti ugovori ostavljaju da pitanje postupka priznanja i izvršenja bude uređeno nacionalnim propisima država ugovornica.

Tako, na primer, Ugovorom o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima zaključenim između BiH i Srbije i Crne Gore 2005. godine,⁶⁹ uređuju se uslovi priznanja i izvršenja sudskih odluka, koji su identični onim propisanim ZMPP. U pogledu postupka, ugovorom se predviđa da zainteresovana stranka podnosi zahtev za priznanje i izvršenje nadležnom sudu države ugovornice ili domaćem sudu, koji zatim dostavlja zahtev drugoj državi ugovornici na propisani način.⁷⁰ U svim ostalim pitanjima postupka, upućuje se na nacionalno zakonodavstvo država potpisnica.⁷¹ Materija izvršnog postupka u BiH uređena je zakonom entiteta. Zakonom o izvršnom postupku Republike Srpske propisano je da odluka stranog suda ima snagu izvršne isprave ukoliko je priznata od nadležnog

⁶⁶ Čl. 12 st. 1 tač. b) Haške konvencije.

⁶⁷ Čl. 15 Haške konvencije.

⁶⁸ Čl. 23 Haške konvencije.

⁶⁹ Izmene Ugovora objavljene su u *Službeni glasniku RS – Međunarodni ugovori*, br. 13/2010.

⁷⁰ Čl. 29. st. 1 Ugovora o pravnoj pomoći između Srbije i BiH.

⁷¹ Čl. 30. st. 1 Ugovora o pravnoj pomoći između Srbije i BiH.

suda.⁷² To znači da stranka koja traži izvršenje odluke suda Srbije na teritoriji Republike Srpske, mora najpre pokrenuti postupak priznanja, kako bi, zatim, mogla da traži njeno izvršenje. Postupak priznanja vodi se po odredbama bivšeg jugoslovenskog Zakona o rešavanju sukoba zakona, koji je i dalje na snazi u BiH.⁷³

Slična situacija postoji i u pogledu priznanja i izvršenja sudskih odluka između Srbije i Crne Gore. Ugovor o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima od 29. 5. 2009.⁷⁴ predviđa da zainteresovana stranka podnosi zahtev za priznanje i izvršenje.⁷⁵ Postupak priznanja i izvršenja vodi se po zakonu države ugovornice na čijoj se teritoriji traži priznanje i izvršenje.⁷⁶ Zakon o izvršenju i obezbeđenju Crne Gore određuje da će se izvršenje strane izvršne isprave odrediti i sprovesti, ako strana izvršna isprava ispunjava zakonom ili međunarodnim ugovorom propisane uslove za priznanje i izvršenje i ako je prethodno priznata od nadležnog suda.⁷⁷

Sa državama sa kojima je zaključen međunarodni ugovor koji reguliše pitanje priznanja i izvršenja sudskih odluka postoji diplomatski reciprocitet. Međutim, postupak priznanja i izvršenja nije obuhvaćen diplomatskim reciprocitetom, jer on nije uređen bilateralnim ugovorima. Takođe je potrebno imati u vidu da ugovori koji je Srbija zaključila sa BiH i Crnom Gorom predviđaju podnošenje zahteva za priznanje i izvršenje. Smatramo da bi domaći sudovi bili dužni da u izreci rešenja kojim dozvoljavaju izvršenje odluče i o priznanju strane sudske odluke kao o prethodnom pitanju, na osnovu čl. 195. i 355. st. 4 ZPP, u vezi sa čl. 39 ZIO. Rešenje izvršnog suda moralo bi da sadrži obrazloženje u pogledu ispunjenosti uslova za priznanje strane sudske odluke, a na osnovu čl. 355. st. 4 ZPP u vezi sa čl. 39 ZIO.

Sa državama sa kojima nije potpisan međunarodni ugovor, trebalo bi ceniti ne samo uslove, već i postupak priznanja i izvršenja stranih sudskih odluka. U protivnom, rizikuje se da se odluke sudova drugih država imaju povoljniji tretman na teritoriji Republike Srbije, nego što odluke srpskih sudova imaju u tim državama.

⁷² Čl. 19 Zakona o izvršnom postupku, *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 59/2003, 85/2003, 64/2005, 118/2007, 29/2010, 57/2012, 67/2013, 98/2014, 5/2017 – odluka US, 58/2018 – rešenje US BiH i 66/2018.

⁷³ Zakon o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima, *Službeni list SFRJ*, br. 43/82 i 72/82 i *Službeni list R BiH*, br. 2/92, 13/94.

⁷⁴ *Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori*, br. 1/2010.

⁷⁵ Čl. 30. st. 1 Ugovora o pravnoj pomoći između Srbije i Crne Gore.

⁷⁶ Čl. 31. st. 1 Ugovora o pravnoj pomoći između Srbije i Crne Gore.

⁷⁷ Čl. 12 Zakona o izvršenju i obezbeđenju Crne Gore, *Službeni list CG*, br. 36/2011, 28/2014, 20/2015, 22/2017, 76/2017 – odluka US i 25/2019.

ZAKLJUČAK

Strana sudska odluka izjednačava se po svojim dejstvima sa domaćom sudskom odlukom samo ako je prethodno priznata od strane domaćeg suda. Rešenje ZIO prema kome strana sudska odluka postaje izvršna pre nego što je rešenje o izvršenju postalo pravnosnažno i bez izričite obaveze izvršnog suda da odluči o priznanju strane sudske odluke u izreci rešenja i da svoju odluku obrazloži u suprotnosti je sa osnovnim načelima domaćeg pravnog poretka. Ono je u suprotnosti i sa rešenjima u uporednom pravu, ozakonjujući nepovoljniji tretman domaćih sudskih odluka u inostranstvu u poređenju sa tretmanom koji je dat stranim sudskim odlukama u domaćem pravu. Pritom, tretman stranih sudskih odluka u domaćem pravu prevazilazi zahteve međunarodnih ugovora čija je potpisnica Srbija ili kojima će u budućnosti pristupiti.

Neophodno je izmeniti Zakon o izvršenju i obezbeđenju tako što će se propisati poseban postupak izvršenja koje se traži na osnovu strane sudske odluke. U tom postupku moraju podjednako biti zaštićena prava stranog tražioca izvršenja i domaćeg izvršenika. Pre eventualne izmene ZIO, izvršni sudovi bi trebalo da odlučuju o priznanju strane sudske odluke u dispozitivu rešenja koje mora imati obrazloženje. Pravni osnov za takvo postupanje postoji, imajući u vidu da ZIO upućuje na shodnu primenu odredaba ZPP.

Prof. Dr. DIJANA MARKOVIĆ-BAJALOVIĆ
Full professor, Faculty of Law
University Union, Belgrade

CONTESTED ISSUES OF THE ENFORCEMENT OF FOREIGN JUDGMENTS

Summary

Since 2000, Serbian laws concerning civil execution proceedings have made possible the coercive execution of foreign judgments while courts are deciding on the recognition of a foreign judgment as a preliminary issue. The Law on Execution and Security from 2015 amended the execution proceeding to make it efficient and enable creditors to execute their rights more easily. The legislator did not consider the specific features of the execution proceedings based on a foreign judgment. That resulted in courts allowing coercive execution even though a decision on recognition of the foreign judgment has not become effective. In the paper the author analyses the foreign judgment execution proceeding according to the Law on Execution and Security by comparing it with the rules of the Law on Conflict of Laws, laws of some EU member states and states in the Southeast Balkan region. Provisions of the Brussel I Regulation and the Hague Convention on Recognition and Enforcement of Foreign Judgments from 2019 have been analysed as well. The author is pledging for stipulating

specific rules on proceeding for recognition and enforcement of foreign judgments, while considering equally the interests of creditors and debtors.

Key words: enforcement of foreign judgments, Brussels I Regulation, Hague Convention on Recognition and Enforcement of Foreign Judgments 2019

Literatura

- Bonchovski P. G., „Enforcing Foreign Judgments – Principal Points from the Viewpoint of the Execution of the Right“, *Revista Misi3n Juridica*, 2017, No. 12, DOI: <https://doi.org/10.25058/1794600X.143>.
- Carbonneau T. E., „The French Exequatur Proceedings: The Exorbitant Jurisdictional Rules of Articles 14 and 15 (Code Civil) as Obstacles to the Enforcement of Foreign Judgments in France“, *Hastings International and Comparative Law Review*, Vol. 2, 1979.
- Dorđević S., „Kratik osvrt na Hašku konvenciju o priznanju i izvršenju stranih sudskih odluka u građanskim ili trgovačkim stvarima“, *Usklađivanje pravnog sistema Srbije sa standardima Evropske unije*, Kragujevac, 2021.
- GIZ, *Prekogranično priznanje i izvršenje stranih sudskih presuda u Jugoistočnoj Evropi iz perspektive Haške konvencije iz 2019. godine o sudskim presudama*, 2021.
- Jakšić A., *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2007.
- Pak M., *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 1983.
- Rakić-Vodinielić V., *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2015.
- Salma M., „Zahtev za utvrđenje u toku parnice (incidentni zahtev)“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, br. 3, Novi Sad, 2006.
- Sikirić H., „Priznanje sudskih odluka prema Uredbi Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. godine o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 2012, br. 1–2, Zagreb, 2012.
- Stanivuković M, Živković M., *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 2013.
- Stanković G., Dukić-Mijatović M., „Princip efikasnosti u građanskom sudskom postupku i vladavina prava“, *Zbornik radova sa međunarodnim učešćem „Pravo i društvena stvarnost“*, Kosovska Mitrovica, 2014.
- Triva S., *Građansko procesno pravo*, Zagreb, 1983.
- Varadi T., Bordaš B., Knežević G., *Međunarodno privatno pravo*, Novi Sad, 2003.

SADRŽAJ – TABLE OF CONTENTS

Pravda i pravo

Justice and Law

La Justice et le Droit

SUDSKI POSTUPAK – PRAVDA I PRAVIČNOST – II tom

COURT PROCEEDINGS – JUSTICE AND FAIRNEES – Vol. II

Treća katedra

Third Department

PRAVO NA IMOVINU

RIGHT TO PROPERTY

1a. Opšta pitanja/Kodifikacije

General questions/Codification

Motivi i razlozi oblikovanja pojedinih građanskopravnih instituta/ustanova

Motives and reasons for the formation of individual civil law institutes

– prof. dr Branko Morait, redovni profesor Pravnog fakulteta

Univerziteta u Banjaluci i sudija Suda BiH u penziji 5

Proceduralna sredstva za zaštitu prava učesnika pomorskog poduhvata
u rimskom pravu

Procedural means for the protection of the rights of the participants
of a maritime enterprise in roman law

– prof. dr Marija Ignjatović, redovni profesor Pravnog fakulteta

Univerziteta u Nišu 17

1b. Svojina i druga stvarna prava

Ownership and Other Property Rights

Koncept i predmet etažne svojine u srpskom, slovenačkom
i hrvatskom pravu

The concept and the subject of condominium in Serbian, Slovenian
and Croatian law

– prof. dr Nina Planojević, redovni profesor Pravnog fakulteta

Univerziteta u Kragujevcu 31

Stvarnopravna sredstva obezbeđenja potraživanja u makedonskom pravu Real securities for securing claims in the Macedonian law	
– <i>prof. dr Rodna Živkowska</i> , redovni profesor Univerziteta „Sv. Kiril i Metodij“ u Skoplju, Pravni fakultet „Justinijan Prvi“, Severna Makedonija; <i>prof. dr Tina Pržeska</i> , redovni profesor Univerziteta „Sv. Kiril i Metodij“ u Skoplju, Pravni fakultet „Justinijan Prvi“, Severna Makedonija	49
Prestanak prava zadržavanja Termination of right of retaining possession	
– <i>dr Aleksandra Pavićević</i> , docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu	65
1c. Svojina i nasleđe <i>Ownership and Inheritance</i>	
Naslednopravni položaj vanbračnih partnera u savremenim zakonodavstvima The inheritance of non-marital partners in the contemporary legal systems	
– <i>prof. dr Dejan Mickovik</i> , redovni profesor Univerziteta „Sv. Kiril i Metodij“ u Skoplju, Pravni fakultet „Justinijan Prvi“, Severna Makedonija; <i>prof. dr Angel Ristov</i> , redovni profesor Univerziteta „Sv. Kiril i Metodij“ u Skoplju, Pravni fakultet „Justinijan Prvi“, Severna Makedonija	85
Ugovor o odricanju od budućeg nasledstva Contract on waiving future inheritance	
– <i>dr Tamara Đurđić Milošević</i> , docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu	101
Regulativa posthumne oplodnje sa osvrtom na njena naslednopravna dejstva The regulation of posthumous reproduction with reference on its hereditary legal effects	
– <i>Emilija Kostić</i> , master pravnik, saradnik u nastavi na Pravnom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu	115
1d. Ugovor i odgovornost za štetu <i>Contract and Liability for Damage</i>	
Nesaglasnost volje i izjave volje u javnobeležničkom postupku, sa posebnim osvrtom na prividni ugovor i prevaru Disagreement of will and statement of will in notary procedure, with special reference to apparent contract and fraud	
– <i>Gordana Jovanović</i> , doktorand Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, javni beležnik iz Beograda	131

Nepravilne odredbe u potrošačkim ugovorima u praksi Suda pravde Evropske unije Unfair provisions in consumer contracts in the practice of the Court of Justice of the European Union	
– <i>prof. dr Dragan Vujić</i> , redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu; <i>dr Milan Rapajić</i> , vanredni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu	149
Contract law and new technologies: the example of smart contracts Obligaciono pravo i moderne tehnologije: primer pametnih ugovora	
– <i>dr. Mateja Durović</i> , vanredni profesor, King’s College London	193

2. Porezi

Taxes

Jednakost fizičkih lica - obveznika poreza na nepokretnosti pred zakonom u ustavnosudskoj praksi Srbije Equality of individuals - taxpayers of real estate tax before the law in jurisprudence of the Constitutional Court of Serbia	
– <i>prof. dr Gordana Ilić Popov</i> , redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu	215
Oporezivanje u miljeu digitalnotehnoloških novina Taxing in the milieu of digital technology innovations	
– <i>prof. dr Marina Dimitrijević</i> , redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu	229
Otvorena pitanja u postupku utvrđivanja statusa poreskog garanta u slučaju zloupotrebe prava u makedonskom pravnom sistemu - analiza prakse Upravnog suda Republike Severna Makedonija Open issues in the process of defining the status of tax guarantor in case of abuse of tax law in the Macedonian legal system – analyses of cases of the Administrative Court of the Republic of North Macedonia	
– <i>prof. dr Sejdefa Džafče</i> , redovni profesor i dekan Fakulteta pravnih i političkih nauka, AUE-FON Univerziteta Skoplje, Severna Makedonija	245
Oporezivanje nerazmjera između stečene imovine i dokazanih izvora za njezino stjecanje u hrvatskom pravu: normativni okvir i problem tereta dokazivanja Taxation of the disproportion between assets and reported under Croatian personal income tax: normative framework and the issue of burden of proof	
– <i>dr Stjepan Gadžo</i> , docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Rijeci	259

Razvrstavanje nepokretnosti za potrebe utvrđivanja osnovice poreza na imovinu u Republici Srbiji Classification of real estate for the purpose of determination of the taxable base of the property tax in the Republic of Serbia	
– <i>dr Cvjetana Cvjetković Ivetić</i> , docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu	281
Pravičnost u poreskim stvarima Justice in tax matters	
– <i>dr Đorđe Marilović</i> , docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Istočnom Sarajevu	299
Vremensko važenje poreskog krivičnog zakonodavstva Temporal validity of tax criminal legislation	
– <i>dr Minja Đokić</i> , samostalni poreski savetnik i advokat	313
E-fakturisanje u Srbiji: kratak osvrt na značaj, uvođenje i primenu sa poreskopopravnog aspekta E-invoicing in Serbia: a brief overview of the significance, introduction and implementation from the aspect of fiscal law	
– <i>Vojislav Bačanić</i> , asistent Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu	325
Princip zabrane zloupotrebe prava kao sredstvo interpretacije zakonskog načela fakticiteta u srpskom poreskom zakonodavstvu The prohibition of abuse of law as a tool of interpretation of the substance over form legal principle in the domestic tax law	
– <i>Miloš Vasović</i> , doktorand Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu	343
3. Privredna društva <i>Commercial Companies</i>	
Namirenje stečajnih poverilaca u bankrotstvu Settlement of bankruptcy creditors in bankruptcy	
– <i>Jasminka Obučina</i> , predsednik Privrednog apelacionog suda u Beogradu	361
Povlačenje predloga za otvaranje stečajnog postupka Withdrawing the petition for bankruptcy	
– <i>dr Marko Radović</i> , sudija Privrednog suda u Beogradu	375

4. Osiguranje

Insurance

Obavezno osiguranje od autoodgovornosti električnih trotineta
kao preduslov zaštite trećih lica

Compulsory motor liability insurance for electric scooters
as a prerequisite of protection of third parties

– *dr Mirjana Glintić*, naučni saradnik Instituta za uporedno pravo
u Beogradu 385

Garantni fond i namerno prouzrokovana šteta

Guarantee fund and damage caused on purpose

– *dr Miloš Radovanović*, naučni saradnik Instituta za
uporedno pravo u Beogradu, Regionalni kontrolor naplate
u Scania Leasing RS d. o. o. 401

Internet of things and insurance sector

Internet stvari (iot) i sektor osiguranja

– *dr Katica Tomic*, advokatska kancelarija BVM 415

Regulativa o zaštiti podataka o ličnosti kao mehanizam zaštite
potrošača usluga osiguranja

Regulation on the personal data protection as a mechanism
for the protection of insurance companies consumers

– *Iva Tošić*, istraživač saradnik u Institutu za uporedno pravo,
Beograd; *Jovana Misailović*, istraživač saradnik u Institutu
za uporedno pravo, Beograd 431

Pravno-organizacioni aspekti zaštite podataka o ličnosti
u osiguranju sa osvrtom na prava lica na koje se podaci
o ličnosti odnose

Legal and organizational aspects of personal data protection
in insurance with reference to the rights of persons to whom
the personal data relates

– *Sarita Olević*, menadžer i zamenik lica za zaštitu podataka
u kompaniji „Dunav osiguranje“ a.d.o. 445

5. Međunarodni privredni ugovori/Arbitraža

International Commercial Contracts/Arbitration

Značaj bankarske garancije u domaćim i međunarodnim
privrednim tokovima

The importance of bank guarantee in domestic and international
economic flows

- *akademik prof. dr Vitomir Popović*, redovni profesor Pravnog fakulteta
Univerziteta u Banjoj Luci; *Nataša Savković*, master pravnik,
šef Sektora za pravne poslove u Fondu za zaštitu životne sredine
i energetske efikasnost Republike Srpske, Banja Luka 461

Sporna pitanja izvršenja stranih sudskih odluka

Contested issues of the enforcement of foreign judgments

- *prof. dr Dijana Marković-Bajalović*, redovni profesor
Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu 477

Harmonizacija nacionalnog konkurencijskog prava
sa unitarnim pravom konkurencije

The harmonization of national competition law to EU law on competition

- *prof. dr Stefan Šokinjov*, redovni profesor Pravnog fakulteta
Univerziteta u Kragujevcu 497

Primjena umjetne inteligencije u arbitraži i parničnom postupku

Application of artificial intelligence to arbitration and civil procedure

- *dr Tin Matić*, advokat, Odvjetničko društvo Tin Matić
i partneri d.o.o. Zagreb; *Tina Matić*, magistar prava,
asistent, Visoko učilište „Effectus“ Zagreb 511

Ugovaranje primene dobrih poslovnih običaja u oblasti istraživanja
i proizvodnje nafte i prirodnog gasa u Republici Srbiji

Contracting the application of good oilfield practices
in the upstream sector in the Republic of Serbia

- *Miloš Kuzman*, viši savetnik za pravo istraživanja i proizvodnje
nafte i gasa, NIS a. d. Novi Sad, potpredsednik Udruženja za pravo
energetike Srbije 535

Osnovni oblici udruživanja izvođača u međunarodnoj praksi građenja
Basic forms of association between contractors
in international construction practice

- *Bojan Grujić*, doktorand na Pravnom fakultetu
Univerziteta u Beogradu i pravni savetnik za ugovaranje
u Energoprojekt Holding a.d. Beograd 551

Digital principles – new standards for digital solutions	
Digitalni principi – novi standardi za digitalna rešenja	
– <i>dr Thomas Meyer</i> , direktor programa „Dobra uprava u Ukrajini“ GLZ, Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnu i razvoj Nemačke	575

6. Radni odnosi

Labour Relations

Pojam radne prakse i pravni položaj praktikanata	
– važnija radnopravna pitanja	
Traineeship and the legal position of trainees	
– the important labour law issues	
– <i>prof. dr Ljubinka Kovačević</i> , redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu	585

Konvencija br. 190 Međunarodne organizacije rada naspram makedonskog pravnog okvira za zaštitu od nasilja i uznemiravanja na radu	
Ilo convention no. 190 versus the Macedonian legal framework for protection against violence and harassment at work	
– <i>prof. dr Todor Kalamatiev</i> , redovni profesor Univerziteta „Sv. Kiril i Metodij“ u Skoplju, Pravni fakultet „Justinijan Prvi“, Severna Makedonija; <i>dr Aleksandar Ristovski</i> , vanredni profesor Univerziteta „Sv. Kiril i Metodij“ u Skoplju, Pravni fakultet „Justinijan Prvi“, Severna Makedonija	635

Krivični i radnopravni aspekti pronevere stvari poverenih u službi ili na radu	
Criminal and labor law aspects of embezzlement of movable property entrusted in service or at work	
– <i>prof. dr Igor Vuković</i> , redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu	657

Odlučivanje u sporovima povodom preobražaja rada van radnog odnosa u standardni radni odnos u sudskoj praksi domaćih sudova	
Decision-making in disputes concerning the transformation of work outside the employment relationship into a standard employment relationship in the judicial practice of domestic courts	
– <i>dr Bojan Božović</i> , sudija Višeg suda u Novom Sadu; <i>dr Filip Bojić</i> , docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu	675

Problem određivanja odgovornosti za potraživanja zaposlenih dospela pre promene poslodavca u domaćem pravu The issue of determining liability for employee receivables due before the change of employer in domestic law – <i>dr Marija Dragičević</i> , docent, Pravni fakultet Univerziteta u Nišu	691
Mirno rešavanje kao alternativa sudskom rešavanju radnih sporova Peaceful resolution as an alternative to court settlement of labor disputes – <i>dr Ivica Lazović</i> , direktor Republičke agencije za mirno rešavanje radnih sporova	711

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

347.233(082)

347.9(082)

КОПАОНИЧКА школа природног права Слободан Перовић (35 ; 2022 ; Копаоник)

Sudski postupak – pravda i pravičnost : zbornik radova 35. susreta Копаонишке школе природног права - Slobodan Perović, Копаоник, 13. – 17. decembar 2022 : међународна научна конференција. Tom 2 = Court proceedings – justice and fairness : collection of papers from the 35th Meeting of Копаоник school of natural law - Slobodan Perović, Копаоник, 13 - 17 December 2022 : international scientific conference. Vol. 2 / [glavni i odgovorni urednik, editor in chief Jelena S. Perović Vujačić]. - Beograd : Копаонишка школа природног права - Slobodan Perović, 2022 (Novi Sad : Futura). - 732 str. ; 24 cm

Na vrhu nasl. str.: Universitas Iuris naturalis Copaonici. - Tiraž 500. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Summaries ; Rezimeji.

ISBN 978-86-81956-13-7

ISBN 978-86-81956-11-3 (za izdavačku celinu)

а) Судски поступак -- Зборници б) Право на имовину -- Зборници

COBISS.SR-ID 80121865

**KOPAONIČKA ŠKOLA
PRIRODNOG PRAVA
SLOBODAN PEROVIĆ**

Universitas Iuris
Naturalis Copaonici

KOPAONIKSCHOOL.ORG